

Osem dokumentov iz usodne zime 1941 – 1942

V Arhivu Slovenije se nahajajo obsežni fascikli nemških dokumentov iz časa okupacije. Med njimi so obsežna poročila orožniških postaj v Škofji Loki in v obeh dolinah, ki zajemajo obdobje 1944–1945. Številni dokumenti odkrivajo nove podrobnosti o posameznih dogodkih, omogočajo pogled tudi z nasprotne strani in tako potrjujejo dosedanja spoznanja, odkrivajo pa tudi nekatere pomanjkljivosti ali celo netočnosti. Seveda moramo brati dokumente vedno z določeno rezervo, saj so bili tudi nemški orožniki le ljudje, ki svojim nadrejenim niso želeli javljati svojih napak in so uspehe poveličevali, slabosti pa pomanjševali.

Ko človek prebira te papirje in se vrača v čase 2. svetovne vojne, se čudi, da vsa leta nismo našli moči in časa, da bi vse to temeljiteje pregledali in se tako izognili tudi nekaterim nejasnostim. Skoraj nemogoče pa je zahtevati od posameznika, da bi vse to gradivo sistemiziral in izdelal uporaben pregled dogodkov, čeprav vsakega zgodovinarja vleče posebna strast, da bi obvladal nemogoče.

Zato sem iz mase dokumentov izbral le nekaj primerov, ki pa bodo bralcu vendarle omogočili boljši vpogled v zgodovino. Prav gotovo pa že ti izbrani dokumenti dokazujejo, kako nujno bi se bilo dodatno truditi, da bi se nekateri dogodki iz usodnega časa naše zgodovine pojasnili. Bralec naj si sam ustvari vtis ob prevodih nemških dokumentov (ti včasih težko zajamejo vse poudarke, ki jih vsebuje nemščina tistega časa), moj namen pa je le, da opozorim na bistvene vsebinske značilnosti in povezave z že pred tem objavljenimi deli zgodovinarjev.

1. Orožniška postaja Železniki: Komunistična tolpa na področju zaselka Golica – poročilo 4. decembra 1941

Poročilo vodje orožniške postaje Železniki, ki je bila tesno povezana z orožniškim oddelkom v Škofji Loki dokazuje, da so imeli orožniki tesne zveze z županom v Selcih Francem Benedikom, ki je vzdrževal neposredne stike z zaupniki. Orožniški oddelki in postaje so bili tudi neposredno povezani z izpostavami gestapa, ki je tudi praktično vodil vse akcije. Orožniški oddelki in izpostave so morale o vsaki akciji poročati neposredno nadrejenim forumom na Bled in v Kranj, včasih pa tudi v Celovec. Vodja gestapovske izpostave v Škofji Loki je bil Eugen Hitzler, višji kriminalistični sekretar, SS Untersturmführer. Gestapovska izpostava se je uradno imenovala KdS (Kommandeur der Sicherheitspolizei und des Sicherheitdienstes Veldes). Pod izpostavo Škofja Loka so spadala gestapovska oporišča v Poljanah, Gorenji vasi in Selcih. Izpostava v Škofji Loki je s pomočjo orožnikov ali sama aretirala 1219 ljudi in jih oddala v zapore v Begunjah.

2. Orožniška izpostava Železniki: Komunistična tolpa, oborožen nastop v Zabrekvah in Selcih ter nasilna odpeljava ljudi, kakor tudi spopad s policijsko patruljo – poročilo 11. decembra 1941

Poročilo se nanaša na premik Cankarjevega bataljona z Mohorja proti Poljanski dolini 9. decembra 1941 zvečer. Cankarjev bataljon je takrat štel okrog 72 borcev. Originalnemu nemškemu dokumentu manjka druga stran in tako ne vemo, kakšen je bil izid spopada (ali se je druga stran dokumenta izgubila kasneje nisem mogel ugotoviti). V knjigi "Dražgoše", ki jo je napisal Ivan Jan-Srečko in je izšla leta 1961, avtor navaja, da sta bila ranjena dva stražmojstra, drugi pa da so se poskrili v nek hlev. Avtor ne navaja, od kod ta podatek, lahko pa je zbral izjave borcev ali tudi civilov, ki so vedeli za posledice spopada. Dejstvo je, da so Nemci vedeli za premik in Cankarjevemu bataljonu sledili, nakar je 12. decembra prišlo do znanega boja v vasi Rovt, kjer so policisti doživeli najhujši poraz. Ne vemo pa za primere, da bi partizani nasilno jemali s seboj kmete pri svojih premikih. Možno pa je, da so kmete mobilizirali ali pa so se sami javili, da bi krčili pot v snegu in zabrisali sledove. Kar so kmetje izjavljali na zaslišanjih (zaslišanja niso priložena), pa ni mogoče jemati za čisto, saj so morali često nekaj izjavljati, da bi zaščitili sebe.

3. Orožniška postaja Škofja Loka: Poročilo o položaju 18. decembra 1941 Škofja Loka, 18. decembra 1941

Kakor običajno, ko orožniške postaje poročajo svojim nadrejenim, je tudi v tem poročilu popolno neskladje med prvim delom, uvodom in med nadaljevanjem. Nemci so še vedno gojili iluzije, da se partizanska dejavnost odvija predvsem v sosednjih občinah, da pa v občini Škofja Loka ni zaznati komunistične dejavnosti, čeprav so bile tudi v Loki že pred tem številne trosilne in druge akcije. Ponavljanje, da gre za "komunistične teror bande", kaže

na to, da okupator še vedno ni dojel, da ima opravka z vstajo, čeprav je imel podatke o OF. Na eni strani se je s takim nazivom tolažil, da gre za izločene skupine, s katerimi prebivalstvo ne sodeluje, želel je partizane kriminalizirati, na drugi strani pa je hotel izkoristiti predvojno klerikalno sovraštvo do komunistov ravno zato, da bi ljudi odvrnil od njih. Rezultat pa je bil ravno obraten, saj ljudje, ki so poznali svoje v partizanih, niso mogli sprejeti ocene bandit. Nekam čudno se terminologija nekaterih strank v Sloveniji po petdeset letih ujema s tedanjimi parolami. Poročilo je bilo napisano ravno na dan, ki ga je občina Škofja Loka po vojni izbrala za svoj občinski praznik v počastitev odhoda Ločanov v ilegalo.

V drugem delu poročila pa orožništvo vendarle priznava, da se je položaj zelo poslabšal. Na to naj bi vplivali dogodki v Selcih in v Rovtu, vendar ni jasno, kakšni povračilni ukrepi, ki jih omenja poročilo, naj bi se dogodili med 12. in 18. decembrom 1941. Lastna tolažba.

Poročilo dalje ugotavlja, da se je položaj poslabšal tudi zaradi umora Franca Bašla od Sv. Ožbolta, ki je pred tem "prijavil tukajšnji postaji, da se nahajajo komunisti pri Sv. Ožboltu". S poročilom smo tako dobili nemški dokaz o izdajstvu Franca Bašla, ki je bil 1. decembra 1941 v skupini izdajalcev na Gorenjskem ustreljen (in ne 2. decembra 1941) na kraju prizorišča bojov pri kmetiji Kopač (Marije Krmelj) v Hrastnici. 30. oktobra 1941 so namreč nemške policijske sile po izdajstvu napadle borce Rašiške čete, ki se je zaradi snega zatekla h kmetiji Kopač. V boju so padli 4 borci, 5 pa so jih ujeli in kasneje ustrelili v Begunjah.

Kmetijo Kopač pa je doletela še ena nesreča. 6. septembra 1944 je domačijo obkolilo 30 domobrancev iz postojanke Črni Vrh. Vdrli so v hišo in v veži s puškinim kopitom pobili na tla Kopačevo mater Marijo Krmelj in ji razbili lobanjo. Ko je ležala na vežnem tlaku, je čez prsi dobila rafal iz brzostrelke. Zapustila je sedem nedoraslih otrok, najstarejši je bil star 14 let (glej Pomniki NOB na Škofjeloškem, 1986). Poročilo tudi potrjuje, da so partizani v noči na 7. december 1941 zažgali most v Praprotnem in porezali 7 telegrafskih drogov.

4. Orožniška postaja Selca, okrožje Kranj. Poročilo o prisotnosti tolpa na tukajšnjem področju, Selca 3. januarja 1942

Poročilo orožniške postaje Selca zopet potrjuje, da so imeli orožniki preko župana Franca Benedika razpredeno vohunsko mrežo, ki jih je sproti obveščala o gibanjih Cankarjevega bataljona. Zveze so vzdrževali predvsem z osebnimi stiki, kajti telefonsko omrežje je bilo nerazvito, tudi na pošto so morali hoditi v centre. Orožniki večinoma niso želeli pisati uradnih zapisnikov v strahu, da bi tako odkrili svojo zaupniško mrežo. Ohranjene pa so nekatere beležke orožnikov ali policistov, ki so sporočila beležili za svoje potrebe. Te beležke so pisane v gotici. Iz poročila se vidi, da je bila orožniška postaja v Selcih tekoče obveščena o prehodu partizanov iz Poljanske doline proti Dražgošam. Tudi podatki o številu partizanov in kako so se nastanili v Dražgošah, so točni. Ko so pisali to poročilo pa niso mogli imeti še prijave Dražgošanov, da so tam partizani, kar so jim naročili

sami partizani. Imeli so torej še drugega zaupnika ali zaupnike.

Orožniki iz Selc pa vendarle niso poznali vodilnega kadra Cankarjevega bataljona, morda so kaj več vedeli na gestapu na Bledu, saj poročilo navaja le, da naj bi bil namestnik komandanta Ivan Tomažin, ki pa to ni bil. Od kmetov zaupnikov so dobili pač poročilo o človeku, ki ga je okolica Bukovščice poznala, o Žagarju, Gregorčiču, Bertonclju, Bernardu in drugih pa niso veliko vedeli. V tem času Nemci tudi niso ujeli nobenega borca, ki bi lahko izdal komandni kader. Ujeti nemški financar Martin Michelin pa tudi ni mogel karkoli izdati, saj se je ves čas gibal s Cankarjevim bataljonom in mu je šele po tragediji na Jelovici uspelo pobegniti.

5. Orožniška postaja Škofja Loka. Poročilo o položaju – Škofja Loka 23. januar 1942

V prvem delu okupatorji še vedno trdijo, da na ozemlju pod njihovo kontrolo ni bila opažena komunistična dejavnost. V drugem delu pa priznajo, da je po uničenju vasi Dražgoše prebivalstvo vznemirjeno in prestrašeno, da pa je vsem vse bolj jasno, da ni koristno podpirati bande, temveč nujno njihovo popolno uničenje. Te se ne borijo za interese slovenskega naroda, ampak za boljševizem v službi Kominterne in da bi vezali nase močne nemške sile. Človek si ne more kaj, da ne bi imel vtisa, kakor da bere politične parole nekaterih desnih strank danes v Sloveniji. Vodja orožniške postaje je bil seveda zelo vesel, ko se je v Loki dogodila trosilna akcija proti OF, porodilo se mu je že takrat upanje, da se bodo Slovenci sami pobili med seboj. Nikjer nisem zasledil podatka, da je taka akcija bila, če pa je bila, so jo organizirali po naročilu gestapa njegovi zaupniki.

Takoj nato pa poročilo ugotavlja, da je bila 2. januarja 1942, torej v času prihoda Cankarjevega bataljona v Dražgoše, izvedena v Škofji Loki trosilna akcija, s katero je bil na prebivalstvo naslovljen poziv, naj izrazijo priznanje padlim borcem na ta način, da se v času od 19. do 20. ure 3. januarja 1942 ne bodo pojavljali na cestah in da ne bodo obiskali nobenega nemškega kina. (Trosilno akcijo je organizirala takrat mladina, sam pa sem bil takrat sekretar SKOJ-a). Orožništvo je v poročilu moralo priznati, da je prebivalstvo temu pozivu sledilo. Lepo priznanje OF in njeni povezanosti z ljudmi!

6. Orožniška postaja Selca, okraj Kranj: Borba proti banditom na območju postaje Selca – Selca 12. februarja 1942

Poročilo osvetljuje dogodek, v katerem sta izgubila življenje narodni heroj Jaka Bernard in Tone Demšar, prvi partizan iz Škofje Loke, ki se je pridružil Cankarjevemu bataljonu. V akciji 8. februarja 1942 so sodelovali orožniki iz Selc in osebje komande za posebne akcije gestapa z Bleda. Verjetno so bili zraven tudi gestapovci iz Škofje Loke.

Iniciativa za akcijo je prišla tudi z Bleda, kjer so razpolagali s podatkom, da se pri posestniku Juriju Oblaku nahaja radioaparar. Kdo je podal to informacijo ni znano. Lahko so imeli Nemci v Stirpniku ali okolici svojega zaupnika, ali pa so gestapovci dobili to

informacijo pri zasliševanju kakšnega aretiranca. Poročilo pa dokazuje, da sta Bernard in Demšar padla čisto po naključju in da orožniki in gestapo niso vedeli, da sta na Stirpniku.

Avtor knjige "Dražgoše" Ivan Jan-Srečko na strani 132 omenja, da naj bi sled za Bernardom izdal ujeti nemški carinik Martin Michelin. To trditev pisca Jana pa moramo jemati le kot literarno obdelavo snovi, ne pa kot zgodovinsko dejstvo. Martin Michelin, ki je kasneje v Kranju izdal medicince Janeza Konjška, verjetno pa tudi sodeloval v akcijah Nemcev po vaseh, kjer se je Martin gibal s Cankarjevim bataljonom, vendar pa je res, da Martin nikoli ni bil na Stirpniku, (saj se Cankarjev bataljon iz Poljanske doline proti Dražgošam ni gibal prek Stirpnika), za gibanje Bernarda pa prej in tudi potem, ko je na Jelovici pobegnil, ni mogel vedeti. To poročilo je tudi koristno dopolnilo podatka o navedeni akciji orožnikov, ki je bilo objavljeno v knjigi "Pomniki NOB na Škofjeloškem" – stran 300, ki pa vendarle vnaša neke pomisleke o pravilnosti ocen o navedeni akciji in njenih udeležencih. Poročilo navaja, da je drugi ubiti popolnoma nepoznan. Gestapovci so mrtvega Toneta Demšarja fotografirali in fotografijo kazali zapornikom v Begunjah. Na ta način so ugotovili, kdo je in 19. marca 1942 aretirali njegovo ženo Ano Demšar iz Škofje Loke. V Begunjah so tudi njej kazali fotografijo. Po njenem pripovedovanju jo je takrat za roko držal gestapovec in poskušal po utripu žile ugotoviti, kako bo reagirala, ko bo videla sliko. Ana Demšar je zatrjevala, da je zanikala, da bi bil to njen mož Tone, vendar je morala zbrati vse sile, da se ni izdala. Na srečo je že prej vedela, da je mož padel. Ano so poslali v Ravensbrück.

7. Poročilo orožniške postaje Selca, 20. marca 1942 (naslovljeno na orožniški oddelek v Loki).

Kratko poročilo zopet potrjuje, da je imel župan Franc Benedik na zvezi številne zaupnike in simpatizerje, ki so mu sporočali podatke o gibanju partizanov. Vodstvo Cankarjevega bataljona, ki je po tragediji na Jelovici ostalo v hribih na levi strani Selške Sore, je bilo zelo hitro obveščeno, da je Franc Mezek pristal na sodelovanje z gestapom. Očitno je bilo ocenjeno, da Franc Mezek lahko izda številne kmete, kjer so se gibal partizani, dokler je bil Mezek še pri njih. Zato ga je skupina, ki jo je vodil Ivan Tomažin, iskala in o tem so bili orožniki tekoče obveščeni.

8. Orožniška postaja Selca, okrožje Kranj: Poročilo o ustrelitvi Franca Mezka iz Knap – Selca 23. marca 1942

Poročilo opisuje likvidacijo Franca Mezka iz Knap in navaja izjavo očividca, da je bil pri tem navzoč tudi Ivan Tomažin. Najbolj zanimiv pa je tisti del poročila, ki pojasnjuje ozadje likvidacije Mezka in potrjuje, da je Franc Mezek pristal na sodelovanje z gestapom na Bledu. Oglejmo si te dogodke: Ivan Tomažin je po tragediji na Jelovici po Dražgošah ostal s skupino na levem bregu Selške Sore. Orožniki so že večkrat dobili obvestila o njegovem gibanju v teh krajih. Zanimivo je, da se poročila osredotočajo predvsem nanj,

čeprav so bili na tem terenu takrat tudi drugi voditelji Cankarjevega bataljona, med njimi Stane Žagar, Johan Bertoncelj in drugi. 4. marca 1942 je orožniška patrola ujela Franca Mezka, ki je bil v partizanih že od začetka decembra 1941. Gestapu je bil predan v Loki 5. marca 1942 in prepeljan v zapore v Loki, nato pa 6. marca 1942 odpeljan v Begunje. Tam je pristal na sodelovanje z gestapom in bil izpuščen, ni pa razvidno, kakšno nalogo je imel. Kot talca za svojega sina pa so 6. marca 1942 v loške zapore zaprli njegovega očeta Štefana. Partizani so Mezka očitno iskali že 14. marca 1942, izsledili pa so ga 21. marca 1942 in ga ustrelili. Njegovega očeta Štefana Mezka pa so takoj potem, 22. marca 1942 izpustili iz zaporov v Loki, saj ni bilo več razlogov za njegov zapor. Zaprt je bil 17 dni.

Primer Mezek kaže na vso tragiko velikega spopada za obstoj slovenskega naroda in tragedije, ki so jih doživljali posamezni udeleženci.

Že 24. januarja 1942 pa so v loške zapore pripeljali vso družino Tomažin in sicer Valentina, Marjana, Vladimirja in Jožefa. Zaprt je bil tudi oče Ivan (sam sem bil zaprt z njim v isti celici), ni pa zaveden v knjigi zapornikov v Loki. Oče Ivan je bil odpeljan v Begunje in 31. marca 1942 ustreljen v skupini 30 talcev. Vsa družina pa je bila izseljena. Ob aretaciji družine Tomažin v Bukovščici sta bili tam tudi Marija in Danica Gril (tam sta se skrivali) in tudi ti dve so aretirali in zaprli v Loki. Ivan Tomažin je padel 27. marca 1942 na Planici skupaj s Stanetom Žagarjem in drugimi borci. Franc Benedik pa je bil ustreljen leta 1943.

Originalni dokumenti se nahajajo v Arhivu Slovenije, fascikel 40 in 37 (orožniške postaje).

1. dokument

Orožniška postaja Železniki, okrožje Kranj

Železniki, 4. decembra 1941

Dnevnik, števil. 850

Komandantu varnostne policije in varnostne službe
na zasedenem ozemlju Koroške in Kranjske
na

Bledu

Zadeva: Komunistična tolpa na območju zaselka Golica.

2. decembra 1941 sta orožniški oddelek v Loki in tudi orožniška postaja v Železnikih od župana v Selcih, po imenu Benedik Franc prejela telefonsko obvestilo, da je eden njegovih zaupnikov proti 17. uri južno od občine Selca videl 10 do 11 komunistov. Komunisti naj bi šli v smeri kraja Golica.

Vodja orožniškega oddelka, orožniški mojster Wrann (August Wrann, op.av.) je takoj

sprožil akcijo, v kateri so sodelovali 4 gestapovci pod vodstvom vodje komisarja Hitzlerja, vodja orožniškega oddelka Wrann s 5 orožniki postaje Loka in Železniki ter oddelek varnostne policije iz Kranja.

S temi silami je bilo okoli 19. ure 30 min. pregledanih (preiskanih, op. av.) 54 objektov. Akcija je bila 3. decembra okrog 3. ure kot neuspešna zaključena.

Ker smo slutili, da so opaženi komunisti prodrli morda preko Javorij v Poljansko dolino, je bil tudi oddelek v Gorenji vasi v Poljanski dolini opozorjen (pooblaščen, op.av), da z orožniki orožniških postaj v Poljanski dolini na poljanski strani proti Javorjem izvede zaporo in na ustreznih mestih drži zasede.

Danes pa lahko, na podlagi poročil zaupnika, ugotovim, da 10 ali 11 komunistov, ki so jih videli, ni šlo, kot je bilo prvotno mišljeno, direktno proti Golici, temveč že veliko prej v zahodno smer Studeno–Železniki, kjer so jih videli ob robu gozda. Zaradi tega je tudi razumljivo, da je akcija na območju Golice potekala brez rezultata.

Vodja postaje:
Orožniški mojster
Buchberger

Poslano:

Šefu civilne oblasti na zasedenem ozemlju Koroške in Kranjske na Bledu,
Političnemu komisarju v Kranju,
Tajni državni policiji v Loki,
Orožniškemu glavarstvu v Kranju,
Vodji okrožnega orožništva v Kranju.

Kopijo poslati oddelku v Loki.

2. dokument

Orožniška postaja Železniki, okrožje Kranj,

11. decembra 1941

Štev. 882

Komandi varnostne policije in varnostne službe na
zasedenem ozemlju Koroške in Kranjske

na

Bledu

Zadeva: Komunistična tolpa, oborožen nastop v Zabrekvah in Selcih ter
nasilna odpeljava ljudi, kakor tudi spopad s policijsko patroljo.

Priloga: 9 zapisov

9. decembra 1941 proti 20. uri je v kraj Zabrekve, občina Selca, po izjavah več kmetov, vdrlo približno 50 do 100 oboroženih komunistov in prisililo 17 tamkajšnjih krajanov pod grožnjo oboroženega nasilja, da gredo z njimi. Okrog 23. ure so nato komunisti zapustili to vas, s seboj vlekli 14 kmetov iz vasi Zabrekve in se usmerili prek Topolj proti Selcem. Dvema kmetoma je uspelo pobegniti že izpred svoje hiše, 5 nadaljnjih kmetov pa je pobegnulo v toku noči. Del teh kmetov, ki so pobegnili, sta o zadevi zasliša gestapo v Loki in višji orožniški stražmojster Letschnig v občinski pisarni v Lescab in ti zapisniki o zaslišanju so priloženi poročilu.

Okrog 2. ure 30 minut 10.12.1941 je komunistična tolpa okrog kilometer vzhodno od kraja Selca zadela na glavno cesto in je nato verjetno po njej korakala v smeri Dolenje vasi. Komunisti so s seboj peljali tudi sani, v katere je bil vprežen vol. Na teh saneh so imeli, po izjavah prič, naloženo prehrano in kuhinjski pribor. Med Selci in Dolenjo vasjo pa je na komuniste naletela policijska patrulja moči 10 mož. Na klic s strani policijske patrulje so na strani komunistov padla povelja in razvili so se levo in desno ob cesti. Policijska patrulja je takoj nato na komuniste odprla ogenj, nakar je tudi ...

3. dokument

Orožniška postaja Škofja Loka

Loka, 18. decembra 1941

Dnevnik št. 3 od /41

Orožniškemu okrožju

v Kranju

Poročilo o položaju 18. decembra 1941

1. Splošni položaj

a) politični: Kljub prisotnosti komunističnih band na mejnih območjih občine za tukajšnje območje, ki ga kontroliramo, ne moremo govoriti o direktni politični, posebej o komunistični dejavnosti prebivalstva.

b) gospodarski: Prehrambeni in gospodarski položaj sta zadovoljiva, prebivalstvo se drži splošno objavljenih predpisov.

c) razporejenost in zadržanje prebivalstva: Zaradi umora, s strani KP, pomožnega delavca Franca Bašla iz Sv. Ožbolta, občina Loka, kakor tudi zaradi povračilnih udarcev varnostne policije ob komunističnem napadu v Selcih in Rovtah, občina Selca, se je razporejenost prebivalstva na območju, ki ga nadzorujemo še poslabšala. V teku zadnjega tedna je bila tukajšnji orožniški postaji sporočena odsotnost prek 5 oseb, ki bi se po sedanjih izkušnjah brez dvoma lahko priključile teroristični bandi, pravzaprav so se priključile. Lahko pričakujemo nadaljne prijave odsotnosti oseb, ki so sposobne za boj. Medtem, ko miroljubno prebivalstvo na podlagi zadnjih dogodkov pričakuje težke ukrepe kot aretacije, preseljevanje itd., pa

Gendarmerieposten Laak a.d.Zaier.

Laak, am 18. Dezember 1941.

PRILOGA 80

166

Tgb.Nr.3 ad/41.

An den

Gendarmeriekreis

in K r a i n b u r g.

Lagebericht vom 18. Dezember 1941.

1.) Allgemeine Lage:

a) politische: Trotz Auftretens von kommunistischen Terrorbänden in den angrenzenden Gemeindegebieten konnte im hiesigen Ueberwachungsgebiete eine direkte politische, insbesondere eine kommunistische Betätigung der Bevölkerung nicht wahrgenommen werden.

b) wirtschaftlich: Die Ernährungs- und Wirtschaftslage ist zufriedenstellend und hält sich die Bevölkerung nach den allgemein erlassenen Vorschriften.

c/ Stimmung und Verhalten der Bevölkerung:

Durch die Ermordung des in St.Oswald, Gemeinde Laak, wohnhaft gewesenen Hilfsarbeiters Franz Baschi, ^{durch die KP} welcher allgemein als VP. der Deutschen bezeichnet wurde, sowie durch die in Selzach und Route, Gemeinde Selzach, anlässlich der Bekämpfung der Kommunisten durch die Schutzpolizei erlittenen Rückschläge hat sich die Stimmung der Bevölkerung auch im hiesigen Ueberwachungsgebiete weiterhin verschlechtert. Im Laufe der letzten Woche sind beim hiesigen Gend. Posten über 5 Personen Abgänglichkeitsanzeigen erstattet worden, die nach den bisherigen Erfahrungen sich zweifellos den Terrorgruppen anschliessen dürften, bzw. angeschlossen haben. Weitere Anzeigen über abgängige wehrfähige Männer sind zu erwarten. Während die friedliebende Bevölkerung auf Grund der letzten Zwischenfälle schwere Massnahmen wie Inhaftierungen, Aussiedlungen usw. erwartet, versuchen die mit den Kommunisten sympathisierenden Personen, welche diese Terrorgruppen als ihre Freiheitskämpfer bezeichnen durch Märsche und Feindpropaganda eine allgemeine Volkserhebung herbeizuführen. Wie mir durch V-Männer berichtet wird zielt die Feindpropaganda dahin die Bevölkerung für sich zu gewinnen, indem sie dieser vorreden, dass das Deutsche Militär sich an allen Fronten im Rückzug befindet und die Kommunisten ihre Kompanien für verstärkten Einsatz zur Bekämpfung der Deutschen organisieren. Im allgemeinen hat die Bevölkerung das Gefühl

228

(167)

Bevölkerung das Gefühl der grössten Unsicherheit und gibt der Ueberzeugung Ausdruck, dass die hier eingesetzten Kräfte zur Bekämpfung der Terrorbanden nicht ausreichen.

2.) Kräfte: Der hiesigen Dienststelle stehen derzeit 2 Hptw.d.Gend. (1 Hptw.d.Gend.als Preisprüfungsorgan) 4 BOBwm.d.Gend., 1 BOBwm.d.Gend.als Hundeführer und 2 Obwm.d.Gend. zur Verfügung. Mstr.d.Gend. Jakob Mösslacher ist am 6.12.1941 in den Abt.Führer-Lehrgang nach Mödling, Mstr.d.Gend.Albin Köstinger als erkrankt in häusliche Pflege nach Pischeldorf, Kreis Klagenfurt und Rottw.d.Gend.d.Res.Alois Pressl in das Polizeispital in Wien zur Pol.ärztlichen Untersuchung abgegangen.

3.Befehlsstelle: entfällt.

4.Nachrichtenverbindung: entfällt.

5.Tätigkeitsbericht: Streif-und Suchaktionen nach herumtreibenden kommunistischen Elementen, Ueberwachung des Strassenverkehrs und der Preise, Entsprechung der Aufträge seitens der Dienstbehörden und Verrichtung des allgemeinen Sicherheitsdienstes.

Am 2.12.1941 wurde der in St.Oswald, Gemeinde Laak, wohnhaft gewesene Hilfsarbeiter Franz Baschl, welcher seinerzeit über den Aufenthalt der Kommunisten in St.Oswald am hiesigen Posten die Anzeige erstattete, von kommunistischen Elementen auf dem Wege in die Arbeit nach Hrastnik erfasst, im gefesselten Zustande durch den Wald in die Nähe des Kampfplatzes zum Besitzer Krmelj in St.Oswald gebracht und durch einen Genickschuss erschossen.

In der Nacht/7.12.1941 wurde die neuerbaute über die Selzacher-Zaier führende Holzbrücke in Praprotno von den Kommunisten im Zuge ihrer Aktionen durch Brandlegung zerstört, sowie 7 Telegrafenanstangen umgeschnitten und dadurch die Telfonverbindung in das Selzachtal unterbunden. Während die Telefonverbindung bereits hergestellt ist, befindet sich die Brücke im Bau.

6.) Kraftfahr-und Nachrichtenwesen: 2 Krafträder.

7.) Wirtschaftliche Versorgung: Klaglos.

8.) Selbstschutz: 20 Mann zur Bewachung von lebenswichtigen Betrieben.

9.) Werbung und Hilfspolizei: entfällt.

10.) Sonstiges: ./.

11.) Verluste Unfälle, Krankenstand: 2 Mann erkrankt.

12.) Stimmung der Truppe: Die Stimmung der Kameraden ist trotz grösster Strapazen gut.

Der Postenführer i. Abt. Lehrgang:

JV.

Bez. Obwm.d.Gend.

Faksimile 3. dokumenta, druga stran

simpatizerji komunistov, ki imajo teroristične bande za borce za svobodo, z rovanjenjem in sovražno propagando poskušajo povzročiti splošni upor naroda. Kakor mi poročajo zaupniki, sovražna propaganda želi pridobiti prebivalstvo s tem, da jim govore, da se nemška vojska na vseh frontah umika in komunisti organizirajo kampanjo za okrepitev naporov za boj proti Nemcem. Na splošno ima prebivalstvo občutek velike negotovosti in izraža prepričanje, da tukajšnje moči za boj proti terorističnim bandam ne zadoščajo.

2. Moči: Naštevajo, kdo vse je trenutno na tej orožniški postaji, skupno 8 oseb, trije pa so odsotni zaradi tečaja ali bolni itd.

3. in 4. odpade.

5. Poročilo o aktivnosti: Patruliranje in iskalne akcije komunističnih elementov, ki jih preganjamo, kontrola cestnega prometa in cen, odgovarjanje na zahteve uradnih organov in opravljanje splošne varnostne službe.

2. 12. 1941 so komunistični elementi ustrelili pomožnega delavca Franca Bašla iz Sv. Ožbolta, občina Loka, kateri je svoječasnno posredoval prijavo na to postajo, da se pri Sv. Ožboltu nahajajo komunisti. Na poti na delo proti Hrastniku so ga zajeli, uklenili, prevedli skozi gozd v bližino, kjer je bil boj, k posestniku Krmelju in ustrelili v tilnik.

V noči na 7.12.1941 so komunisti požgali novozgrajeni most na Selsčici pri Praprotnem, požgali 7 telegrafskih drogov, s čimer je bila prekinjena zveza s Selsko dolino. Medtem, ko je telefonska zveza že vzpostavljena, pa je gradnja mostu v teku.

6. Prometna sredstva: 2 motorni kolesi.

7. Gospodarska preskrba: Brez pritožb.

8. Samozaščita: 20 oseb pri varovanju življenjsko pomembnih obratov.

9. Nabor in pomožna policija: Odpade.

10. Posebnosti: ./.

11. Izgube, poškodbe, stanje bolnikov: Zbolela dva moža.

12. Razpoloženje grupe: Razpoloženje kameradov je kljub velikim naporom dobro.

Vodja postaje

Leschnig

orožniški

okrožni nadstražmojster

4. dokument

Orožniška postaja Selca, okrožje Kranj

Dnevnik: štev. 12/42

Selca, 3. januarja 1942

Vodji akcijskih sil Južne Koroške

na Bledu

Zadeva: Prisotnost tolpe na tukajšnjem področju

Na podlagi določenih in zanesljivih sporočil zaupnikov območja tukajšnje postaje je 28. 12. 1941 okrog 8 h zjutraj verjetno iz Poljanske doline prišlo 250 do 300 oboroženih banditov (komunistov) preko Topolj in Zabreke, občina Selca, območje Kranj in se nastanilo v tem kraju pri šestih posestnikih. 30. 12. 1941 je del teh banditov, verjetno okrog 150, odšel preko Zabreke v vas Dražgoše, občina Selca, in se tam nastanil. V noči na 1. 1. 1942 so krenili v Dražgoše še preostali, ki so ostali v Zabrekah, in se priključili banditom, ki so že 30. 12. 1941 odšli v Dražgoše, tako da je sedaj v Dražgošah cca 300 banditov, ki so se nastanili v šestih kmečkih hišah in v sokolskem domu. Kot namestnik komandanta te komunistične bande naj bi bil trgovski pomočnik Ivan Tomažin, rojen 5.8.1917 v Bukovščici, občina Selca, bivajoč Bukovščica štev. 10. Kdo je glavni komandant te bande, dosedaj še ni ugotovljeno. Ivan Tomažin je 11. 12. 1941 pobegnil od tu h komunistom. Banditi so oboroženi s težkimi in lahkiimi mitraljezi in z določenim številom nemških avtomatskih pištol.

O vseh teh gibanjih komunistične tolpe je bil telefonsko obveščen vodja oddelka v Loki.

Tudi vodje tukajšnjih policijskih oddelkov so bili obveščeni o vseh teh dogodkih in gibanjih.

Pisno zaslišanje zaupnikov ni bilo mogoče, ker morajo ti ostati prebivalstvu nepoznani, da jih ne bi spravljali v nevarnost.

Za vodjo postaje:

Strutz

V vednost:

komandantu varnostne policije in varnostne službe na zasedenem ozemlju Koroške in Kranjske na Bledu,

komandantu orožništva pri državnemu glavarju na Koroškem v Celovcu,

političnemu komisarju okrožja Kranj v Kranju,

tajni državni policiji, izpostava Loka,

orožniškemu glavarstvu v Kranju.

119

V Ausdrück

Anwandsfrei aber nicht überprüft.

Am 6. d. früh wurde eine 10
Kann fache Bande in der Ostpfeils
Fabrik bei L. Hohor ge-
sehen. Ein Bandenmitglied er-
klärte sich bei einem
Ortsbauern nach dem Weg
nach Familie, wohnen die Band
hier abgerückt ist.

Pol. Zahl. 325 10. 15. 1941
Ständig.

5. dokument

Orožniška postaja Škofja Loka

Loka, 23. januarja 1942

Dnevnik: št. 3 od /41

Okrožnemu orožništvu

v Kranju

Poročilo o položaju

1. Splošni položaj:

a) politični: Med poročanjem ni bila opažena na tukajšnjem varovanem področju politična, posebej komunistična dejavnost med prebivalstvom.

b) gospodarski: Gospodarski in prehrabni položaj je stabilen in zadovoljiv.

c) Razpoloženje in zadržanje prebivalstva:

Razpoloženje prebivalstva je zaradi živahne dejavnosti in prisotnosti večjih komunističnih band na območjih, ki mejijo na občino, kakor tudi zaradi nasprotnih ukrepov s strani Nemcev bolj vznemirjeno in prestrašeno kakor prej. Z uničenjem vasi Dražgoše v občini Selca je celotnemu slovenskemu prebivalstvu jasno, da nadaljne podpiranje komunističnih band ne bo prineslo nič drugega kot bedo. Predvsem je dobronamerno prebivalstvo zelo energično proti nastopanju teh band in samo želi njihovo popolno uničenje, predvsem zaradi tega, ker se ne borijo za interese slovenskega naroda, temveč izključno za boljševizem v službi Kominterne, izvajajo napade, da bi vezali močne nemške sile. Že dva dni po zaključeni akciji v Dražgošah se je v Loki dogodila trosilna akcija s strani domovinske fronte, usmerjene proti OF (Osvobodilna fronta), ki poziva domoljube na boj proti terorističnim bandam na nož s parolo Zob za zob. V trosilni akciji z letaki dne 2. 1. 1942 v Loki s strani OF (Osvobodilna fronta) ta prebivalce poziva, naj v spomin na slovenske borce za svobodo, padle v boju proti nacionalizmu in fašizmu, tem izrazijo priznanje tako, da 3. 1. 1942 v času od 19. do 20. ure ne bodo šli na ulice, ne obiskali nemškega kina itd., kar so slovenski prebivalci upoštevali in se po tem ravnali.

2. Moči:

Ugotavlja, da ima postaja na razpolago 8 oseb. Orožnik Peter Pock, ki je bil ob spopadu s komunistično terorbando 27. 12. 1941 v bližini Čmega vrha ranjen, se sedaj nahaja v domači oskrbi v Nötschu.

3. Zapovedno mesto: Odpade.4. Zveze za obvestila: Večkrat motene.

5. Poročilo o dejavnosti: Patruliranje in iskalne akcije za preganjanje KP, odgovarjanje na preostale vložene zahteve predpostavljenih in višjih uradov. 5. 1. 1942 ob 0.30 je bil lastnik žage Franc Hribernik, stanujoč v Puštalu, občina Loka, med opravljanjem številnih aretacij skupno z gestapom v Loki s tremi streli iz avtomatske pištole ranjen skozi obe stegni potem, ko je poskušal pobegniti. Prepeljan je bil v bolnišnico na Golniku.

6. Prevozna sredstva in sredstva za zveze: Nespremenjeno.7. Gospodarska preskrba: Brez pripomb.8. Samozaščita: Nespremenjeno.

Gendarmerieposten Laak a.d.Zaier.

Laak, am 23. Jänner 1942

Tgb.Nr.3 ad /41.

An den

Gendarmeriekreis

in Krainburg.

L a g e b e r i c h t.

1. Allgemeine Lage:

a/ politische: Während der Berichtszeit konnte in hiesigen Ueberwachungsgebiete eine politische, insbesondere kommunistische Tätigkeit unter der Bevölkerung nicht beobachtet werden.

b/ wirtschaftliche: Die Ernährungs- und Wirtschaftslage ist sichergestellt und zufriedenstellend.

c/ Stimmung und Verhalten der Bevölkerung:

Die Stimmung unter der Bevölkerung ist infolge der regen Tätigkeit und Vorhandenseins grösserer kommunistischer Banden in den angrenzenden Gemeindegemeinden, sowie durch das Ergreifen von Gegenmassnahmen deutscherseits erregender und beängstigender als je zuvor. Durch die Vernichtung der Ortschaft Draschgosche in der Gemeinde Selzach ist nunmehr sich die ganze slovenische Bevölkerung darüber klar, dass eine weitere Unterstützung der kommunistischen Banden durch sie, nichts anderes als ihre Verelendung mit sich bringen kann. Vor allem ist die wohlhabende Bevölkerung ganz energisch gegen das Auftreten dieser Banden eingestellt und wünscht nur mehr ihre totale Vernichtung, vor allem schon deshalb, weil sie nicht, wie sie es vorgaben, für die Interessen des slovenischen Volkes, sondern ausschliesslich für den Bolschewismus im Dienste der Komintern Ueberfälle verüben um starke Deutsche Kräfte zu binden. Bereits zwei Tage nach der in Draschgosche abgeschlossenen Aktion fand in Laak eine Flugschriftenstreuung von Seite der Heimatfront statt, die gegen die OF/Befreiungsfront/gerichtet war, worin von den heimatstreuen der Kampf mit diesen Terrorbanden bis aufs Messer mit der Parole "Zahn um Zahn" gefordert wird. In einer am 2.1.1942 in Laak stattgefundenen Flugzettelausstellung seitens der OF./ Befreiungsfront/ wurde die Bevölkerung zum Gedächtnis der im Kampf gegen den Nationalsozialismus und Faschismus gefallenen slovenischen Freiheitskämpfer aufgefordert ihr Bekenntnis zu ihnen dadurch abzulegen, dass die am 3.1.1942 in Zeit von 19 - 20 Uhr nicht auf die Strasse gehen, keine Deutschen Kino besuchen etc., was von der slovenischen Bevölkerung auch beachtet und befolgt wurde.

2.) Kräfte:

Dem Gend.Posten Laak stehen derzeit 3 Hptw.d.Gend., 3 Bez.Obw.d.Gend. und 2 Oberwachm.d.Gend. zur Verfügung. Bez.Obw.d.Gend. Peter Pöck wurde anlässlich eines Zusammenstosses mit den kommunistischen Terrorbanden am 27.12.1941 in der Nähe von Schwarzenberg verwundet und befindet sich gegenwärtig in häuslicher Pflege in Nötsch.

3. Befehlsstelle: entfällt.

4. Nachrichtenverbindung: mehrmals gestört.

5. Tätigkeitsbericht: Streif- und Suchaktionen nach herumtreibenden KP. Entsprechung der übrigen von vorgesetzten und höheren Behörden einlangenden Aufträgen.

Am 5.1.1942 um o.30 wurde der in Burgstall, Gemeinde Laak wohnhafte Sägebesitzer Franz Hriebornig bei der Vornahme mehrerer Verhaftun-

581

(170)

gen im Vereine mit der Gestapo Laak auf der Flucht durch 3 Schüsse aus der MP. an beiden Oberschenkeln verletzt und in das Krankenhaus nach Gallenfels nach ärztlicher Hilfe überführt.

6. Kraftfahr und Nachrichtenwesen: unverändert.

7. Wirtschaftliche Versorgung: klaglos.

8. Selbstschutz: unverändert.

9. Verbund und Hilfspolizei: entfällt.

10. Sonstiges: ./.

erkrankt

11. Verluste, Unfälle, Krankenstand. 4 Mann, darunter 1 verwundet.

12. Stimmung der Truppe: gut.

Der Postenführer:

Hptw.d. Gend.

Faksimile 5. dokumenta, 2.stran

9. Nabor in pomožna policija: Odpade.

10. Posebnosti: ./.

11. Izgube, poškodbe, bolniško stanje: 4 osebe obolele, med njimi 1 ranjen.

12. Razpoloženje v grupi: Dobro.

Vodja postaje:

Glavni orožniški stražmojster

(ni podpisa)

6. dokument

Orožniška postaja Selca, okraj Kranj, Gorenjska

Dnevnik štev. 182/42

Selca, 12. februarja 1942

V dodatno potrditev!

Orožniškemu okraju
v Kranju

Zadeva: Boji proti banditom na območju postaje Selca

V mesecu januarju in februarju 1942 je tukajšnja postaja na območju občine Selca večkrat izvedla akcije proti banditom. 8. februarja 1942 je postaja prav tako izvajala, po navodilih posebne komande za akcije gestapa z Bleda, akcijo v kraju Stirpniku, občina Selca. Ob tej akciji je bila tudi pri posestniku Juriju Oblaku na Stirpniku izvedena hišna preiskava, iskali smo radioaparata, katerega naj bi tam pustili banditi meseca septembra 1941. Na podstrešju stanovanjske hiše je bil najden zaboj z več srbskimi uniformami in plinskimi maskami. Na podlagi tega smo pri iskanju orožja preiskavo razširili tudi na gospodarsko poslopje. Orožniški nadstražmojster Jakob Freuthofer, orožniški višji stražmojster Josef Lord, rezervni orožniški stražmojster tukajšnje postaje Matthias Pichler in nekateri policijski stražniki enote za posebne akcije z Bleda, so se podali v gospodarsko poslopje. Ko so bili s preiskavo skednja gotovi, se je Jakob Freuthofer povzpel po lestvi na zgornji del skednja, medtem ko so drugi ostali na skednju. Ko je Freuthofer hotel stopiti na podstrešje skednja, so od tam proti njemu priletele 4 jajčaste ročne bombe, in sicer ga je ena zadela v prsi, druge tri pa so zletele mimo njega. Freuthofer kakor tudi drugi stražmojstri so se zaradi nevarnosti eksplozije granat morali umakniti iz skednja. Od treh granat nobena ni eksplodirala. V tem času so bili alarimirani stražmojstri in uradniki gestapa, ki so se nahajali v stanovanjski hiši, in obkolili gospodarsko poslopje. Eden od banditov je bežal od skednja proti bližnjemu gozdu. Freuthofer in eden od orožnikov sta begunca zasledovala in streljala nanj iz razdalje okrog 50 korakov. Bandita sta zadela in je na mestu obležal v snegu. Po dokumentih, ki so bili najdeni pri njem, je bil to vodja banditov Jakob Bernard. Drugega bandita, ki je s pištolo takoj začel streljati iz podstrešja skednja so udeleženci v ognjenem spopadu akcije ustrelili. Njegove identitete nismo mogli ugotoviti, ker pri sebi ni imel nobenih papirjev in je tudi sicer popolnoma nepoznan. Pet stanovalcev hiše, kjer so se banditi skrivali, je posebna enota z Bleda isti dan s policijskim avtomobilom odpeljala v Šentvid na Savi. Stanovanjski objekt in gospodarsko poslopje sta bila nato izpraznjena in požgana.

Oba bandita sta bila oborožena s pištolama. Orožje je posebna enota z Bleda vzela s seboj.

Vodja žandarmerijske postaje

I.V.

Poslano:

šefu civilne oblasti na zasedenem območju Kranja in Gorenjske

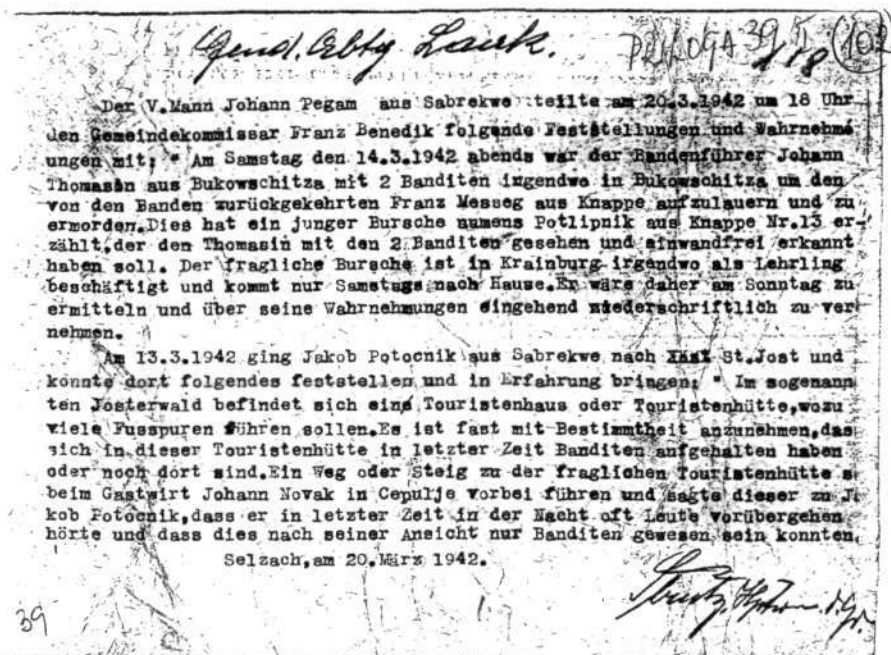
(žandarmerijska komandatura na Bledu)

orožniški komandi pri državnem opolnomočencu v Celovcu,
političnemu komisarju okraja Kranj v Kranju,
tajni državni policiji (podružnica-izpostava) v Škofji Loki,
sodišču v Škofji Loki,
glavnemu orožniškemu poveljstvu v Kranju,
okrajnemu orožništvu v Kranju (zaradi naknadnega vpogleda).

7. dokument

Orožniški oddelek Loka

Zaupnik Johan Pegam iz Zabrekve je 20.3.1942 ob 18 h županu Francu Benediku sporočil naslednje ugotovitve in dejstva: V soboto 14.3.1942 zvečer je bil vodja bande Ivan Tomažin iz Bukovščice z dvema banditoma v Bukovščici, da bi izsledila in umorila Franca Mezka iz Knap, ki se je vrnil iz band. To je pripovedoval mladi deček z imenom Potlipnik iz Knap št. 13, ki je Tomažina z dvema banditoma videl in ga zagotovo spoznal. Vprašani deček je kot vajenec zaposlen nekje v Kranju in prihaja domov samo ob sobotah. Treba bi ga bilo poiskati v nedeljo in ga v zvezi z njegovimi opažanji natančno zapisniško zaslišati.

Faksimile 7. dokumenta

13. 3. 1942 je šel Jakob Potočnik iz Zabrekve proti Sv. Joštu in je tam ugotovil naslednje: V tako imenovanem gozdu Jošt se nahaja turistična hiša ali koč, kamor vodijo številne sledi stopal. Skoraj gotovo je, da so se v tej koči v zadnjem času zadrževali banditi, ali pa so še tam. Pot ali vzpon do te turistične hiše naj bi vodila mimo gostilničarja Johana Novaka, ki je Jakobu Potočniku rekel, da je zadnje čase ponoči slišal ljudi hoditi mimo in da so ti bili, po njegovem mnenju, banditi.

Selca, 20. marca 1942

Strutz, glavni žendarmerijski stražmojster

8. dokument

Orožniška postaja Selca, okrožje Kranj, Gorenjska

Dnevnik: števil. 337/42

Selca, 23. marca 1942

Komandantu varnostne policije in varnostne službe
na zasedenih ozemljih Koroške in Gorenjske
na

Bledu

Zadeva: Mezek Franc, pomožni delavec iz Knap, ustreljen od komunističnih band
Nanašajoč na:

21. 3. 1942 okrog 20 ure 30 minut je bil umorjen nekdanji član bande Franc Mezek, rojen 1. 8. 1923 v Knapih, občina Selca, pomožni delavec, stanujoč v Knapih števil. 2. Izpred njegove hiše v Knapih so ga odpeljali 4 banditi in ga pred šolo v Bukovščici s tremi strelji iz pištole ustrelili v glavo in prsi.

Brat umorjenega, po imenu Peter Mezek, rojen 2. 8. 1924 v Knapih števil. 2, občina Selca, in tudi tam stanujoč, je 22. 3. 1942 pri tukajšnji postaji dal naslednjo prijavo:

“21. 3. 1942 zvečer med 20. uro in 20. uro in 30 minut so prišli 4 banditi k naši hiši in stali pred hišnimi vrati. Čakali so mojega brata Franca. Tega pa takrat ni bilo doma. Kmalu nato je brat prišel od sosedu Martinška in banditi so ga takoj prijeli. Ko so ga odpeljali proč je eden od banditov zaklical drugemu “Ivan”. Po glasu tistega, ki je odgovoril, sem takoj spoznal iz mladosti dobro mi poznanega Ivana Tomažina iz Bukovščice. S svojo materjo in sestro sem hotel takoj v vas, da bi poklical ljudi. Takrat so nam rekli banditi, da bomo takoj ustreljeni, če naredimo samo korak iz hiše. Okrog 10 minut nato smo slišali v bližini pet strelcev iz pištole. 22. 3. 1942 smo našli mojega brata pri znamenju na poti mimo šole v Bukovščici mrtvega.”

Z vodjem oddelka, orožniškim mojstrom Augustom Wrannom iz Loke, in orožniki tukajšnje postaje ter s pomočjo navzoče policijske enote smo takoj pregledali kraj dogodka v Bukovščici, kakor tudi v sosednjih zaselkih, vendar nismo zaznali nobenega bandita ali sledi za njim.

Kot je bilo na mestu ugotovljeno, je smrt pri Francu Mezku nastopila takoj. Dobil je strel v desno sence, izstop pri levem očesu, in dva strela na levo stran prsi. Truplo je bilo prenešeno v mrtvaško vežico v Bukovščici in na gestapo v Loki vložena zahteva za pokop.

Franc Mezek se je šele konec februarja 1942 vrnil iz komunističnih tolp, s katerimi je že od začetka decembra hodil naokrog in sodeloval pri številnih terorističnih akcijah. 4. 3. 1942 ga je prišla patrola tukajšnje postaje v Knapih in ga posredovala gestapu v Loki. Posebna komanda z Bleda ga je angažirala kot zaupnika. Ker je bil izpuščen, je bil namesto njega zaprt njegov oče Štefan Mezek. Ker se je Franc Mezek med svojo dejavnostjo pri bandi, ki jo je vodil Ivan Tomažin iz Bukovščice 10, zadrževal pri tej bandi, je bilo njegovo delo kot zaupnika gestapa bandi verjetno poznano. To je lahko temelj njegove usmrčitve.

Pri patruliranju je bilo z več strani ugotovljeno, da se je Ivan Tomažin 20. in 21. 3. 1942 ponoči potikal v okolici Knap in Bukovščice (pri nekdanji hiši svojih staršev). Zato je gotovo, da je bil Ivan Tomažin s svojo bando udeležen pri ugrabitvi in umoru Franca Mezka. O dejavnosti Ivana Tomažina pri bandah smo že prej poročali.

Okrožni višji stražmojster
orožništva

..... Färber

Videl:

Strutz, vodja postaje

Posredovano v prepisu:

komandi varnostne policije in varnostne službe na zasedenih področjih Koroške in Gorenjske na Bledu,

vodji enot za posege za Južno Koroško na Bledu,

komandantu orožništva na Koroškem v Celovcu,

deželni urad okrožja Kranj v Kranju,

tajni državni policiji – izpostava Loka,

orožniškemu glavarstvu v Kranju in

vodji orožniškega okrožja v Kranju v naknadni vpogled.

Priloga 49

PRILOGA 34/79

Gendarmerieposten Zelzach, Kreis Arainburg, Ober Arain.

Abt. Nr. 327/42.

Gendarm. Nr. 3. März 1942.

88

An den

Kommandeur der Sicherheitspolizei und des SD in den besetzten
Gebieten Karstens und Aizins
in

V e l d e s .

Betrifft: Messek Franz, Hilfsarb. aus Knappe, Erschießung durch kommunistische Banden.

bezug: ...

Am 21.3.1942 um circa 20 Uhr 30 Min. wurde das ehemalige Bandenmitglied Franz Messek, geboren am 1.8.1905 in Knappe, Gemeinde Zelzach, Hilfsarbeiter, in Knappe Nr. 2 wohnhaft, von 4 Banditen von seiner Wohnung in Knappe weggeschleppt und am Wege vor dem Schulhause in Bukowschiza durch 3 Pistolenschüsse in Kopf und Brust ~~getötet~~ getötet.

Der Bruder des Ermordeten namens Peter Messek, geboren am 2.8.1924 in Knappe Nr. 2, Gemeinde Zelzach und dortselbst wohnhaft, erstattete am 22.3.1942 am hiesigen Posten folgende Anzeige:

"Am 21.3.1942 abends zwischen 20 Uhr und 20 Uhr 30 Min. kamen 4 Banditen zu unserem Hause und blieben vor der Haustüre stehen. Sie warteten auf meinen Bruder Franz. Dieser war aber zu dieser Zeit nicht zu Hause. Gleich darauf kam der Bruder vom Nachbar Karstischek her und wurde er von den Banditen gleich mitgenommen. Beim Fortgehen rief ein Bandit zu einem andern 'Ivan'. An der antwortenden Stimme des andern Banditen erkannte ich sofort den mir von Jugend auf gut bekannten Johann Thomassin aus Bukowschiza. Ich wollte mit meiner Mutter und meiner Schwester sofort ins Dorf, um Leute zu holen. Da sagten die Banditen zu uns, wir werden sofort erschossen, wenn wir einen Schritt aus dem Hause machen. Circa 10 Minuten darauf hörten wir in der Nähe 5 Pistolenschüsse. Am 22.3.1942 früh wurde mein Bruder beim Bildstock am Wege neben dem Schulhause in Bukowschiza tot aufgefunden."

Bei der durch Abteilungsleiter, Meister der Gend. August ARAIN aus LAUK mit den Verdämrten des hiesigen Postens und unter Mitwirkung eines Max Juges der hier liegenden Polizeieinheit sofort durchgeführten Streife an den Tatort in Bukowschiza, sowie in die benachbarten Ortschaften und weiter konnte weder einer der Banditen, noch eine Spur von ihnen ermittelt werden.

Wie am Tatort festgestellt wurde, ist der Tod bei Franz Messek sofort eingetreten. Er hatte einen Schuss in die rechte Schläfe, Ausschlag beim linken Auge und zwei Schüsse in die linke Brustseite. Sein Der Leichnam wurde in die Totenkammer in Bukowschiza gebracht und über Auftrag der Gestapo LAUK zur Beerdigung freigegeben.

Franz Messek ist erst Ende Februar von den kommunistischen Banden, mit denen er seit Anfang Dezember 1941 hergezogen ist und mit diesen an verschiedenen Terroraktionen teilgenommen hat, zurückgekehrt. Am 4.3.1942 wurde er von einer Streife des hiesigen Postens in Knappe aufgegriffen und der Gestapo LAUK überstellt. Vom Sonderkommando in Veldes wurde er als V.-mann eingesetzt. Da er auf freiem Fuß war, wurde an seiner Stelle sein Vater Stefan Messek in Schutzhaft genommen. Da Franz Messek während seiner Bandentätigkeit bei der unter Führung des Johann Thomassin, aus Bukowschiza Nr. 10, stehenden Bande aufgehalten hat, wurde seine V.-tätigkeit bei dieser Bande wahrscheinlich bekannt. Dies dürfte der Grund seiner Ermordung sein.

37

24/3.42.78